

Hvem er læseren?

Et datadrevet studie af læserne af klasselitteratur

Af Mathies G. Aarbus, postdoc, Göteborgs universitet

Klasse er tilbage i litteraturen. Med de seneste års gennembrud til forfattere som Glenn Bech, Thomas Korsgaard, Lone Aburas og Morten Pape er spørgsmål om social ulighed, Udkantsdanmark og underklasse blevet varme kartofler i den danske litteraturredat. Internationalt finder en lignende udvikling sted med forfattere som fx Édouard Louis, Annie Ernaux, som for nylig vandt nobelprisen for ”med klinisk skarphed at afsløre smerten ved oplevelsen af klasse”, og Douglas Stuart, der i 2020 vandt Bookerprisen for en bog om at vokse op i Glasgows slumkvarter. Vi er vidne til ”den store litterære klassesdebat”, som den blev døbt af debatredaktøren for landets største dagblad (Kaarsholm, 2023).

Mange af disse forfattere hævdes at skrive på vegne af arbejderklassen eller ”give stemme” til udkantsområder, som mangler stemme i den offentlige debat.¹ De skriver socialrealistisk og ofte politisk engageret litteratur om de marginaliserede, som ligger nederst i statistikkerne for uddannelse og indkomst og bor i områder, der oplever negativ social mobilitet og stigende fattigdom. Men hvem læser egentlig klasselitteratur, og berører denne litteratur de mennesker, den som udgangspunkt repræsenterer?

En af de mest vedholdende hovedpiner indenfor litteraturstudierne har været empirisk at kortlægge litterær reception. Særligt spørgsmålet om, *hvem* der læser, har udgjort et problem for litteraturforskere siden fagets begyndelse.² Tidligere var vi dårligt stillet i forhold til at forstå, hvilke grupper der læser, og hvilke bøger de tiltrækkes af. Litteraturlæsning var en privat aktivitet, der foregik indenfor hjemmets fire vægge væk fra offentlighedens blik. Som forsker kunne man højst tilgå meget generelle salgstal og dermed kun danne sig et overordnet billede af, hvilke bøger der var populære i den brede

¹ Fx fortalte Édouard Louis i 2023 i en samtale på Aarhus Teater: ”I write for losers and fight for the people we don’t love” (Rugholm, 2023).

² Studier af læsning er et tværvidenskabeligt felt, som indebærer mange forskellige fagtraditioner og metoder som bl.a. reader response-teori, boghistorie, neurovidenskab, litteratursociologi, publishing studies, digital humaniora, biblioteksvidenskab og cultural studies. Se fx Radway, 2008; Price, 2004; Miall, 2006; Escarpit, 1993.

befolkning. Med nye datakilder og digitale metoder kan vi begynde at nærme os mere sofistikerede analyser af, hvem der læser hvad, hvor og hvornår. Brugere af webbaserede bogplatforme efterlader nemlig et spor af data, der fortæller en historie om læseaktiviteten i vores digitale tid. Problemet er imidlertid, at meget lidt data på nuværende tidspunkt er tilgængeligt for forskere. Det meste kulturdata er ejet af private virksomheder eller store techfirmaer, som hidtil har været tilbageholdende med at dele deres specialiserede viden om kulturmarkedet (Walsh, 2022). Det er også et problem i Danmark, hvor Kulturens Analyseinstitut, som har til formål at skabe databaseret viden på kulturområdet, har mødt udfordringer med at skaffe adgang til data.³

Med denne artikel ønsker jeg at løfte en lille del af tågen, der omgiver spørgsmålene om kulturelt forbrug og læsning. Artiklen analyserer læsere af klasselitteratur på bibliotekernes digitale bogplatform eReolen. Med data for udlånstidspunkt og geografi argumenterer jeg for, at klasselitteratur særligt appellerer til velstående områder i Danmark og altså rammer socialt skævt – også i forhold til anden finlitteratur, som i forvejen er socialt stratificeret. Det er en nedslående analyse, hvis man nærer sociale ambitioner på vegne af klasselitteraturen eller forestiller sig, at den kan være med til at udbrede litteratur i Udkantsdanmark. Men det er også en analyse, der kaster lys på nogle grundlæggende spørgsmål omkring repræsentation af sociale klasser og fattigdom i dag.⁴

Data og metode

Dette studie er muliggjort af et partnerskab med Det Digitale Folkebibliotek, som har givet mig adgang til data om fysiske og digitale udlån fra de danske biblioteker. Alle grafer i denne artikel er lavet af mig, men bygger på underliggende data udleveret af bibliotekerne.⁵ Graferne er lavet med forskellige databehandlingsbiblioteker i programmeringssproget Python.⁶ Metodisk er studiet inspireret af de datadrevne metoder, som ofte samles under betegnelsen ”digital humaniora”. Digitale metoder har gået deres sejrsgang på tværs af universitetet, i takt med at de er blevet kraftigere og mere tilgængelige, men mangler at efterlade et nævneværdigt aftryk på studiet af samtidslitteratur.⁷

³ Se fx <https://www.altinget.dk/kultur/artikel/christian-have-kulturens-milliardpotentiale-er-begravet-i-data>.

⁴ Disse spørgsmål kan man læse meget mere om i kvalitative studier af samtidig klasselitteratur som fx Aarhus (kommende); Haarder, Simonsen & Schwartz, 2018; Simonsen & Aarhus, 2021.

⁵ Grafer skal citeres, hvis de bruges andetsteds.

⁶ Kode kan findes på <https://github.com/mathiesaarhus/>.

⁷ Se dog Berglund, 2024; So, 2021; Sinykin, 2023. Disse studier er undtagelser og på mange måder nybrud indenfor feltet.

En af grundene er, at nyudgivet litteratur er underlagt stramme copyrightregler og dermed er vanskelig at analysere med ellers populære digitale humanistiske værktøjer som korpusanalyse, topic modelling, ordvektorisering eller sentiment-analyse. Af samme grund har de fleste digitale litteraturstudier beskæftiget sig med litteraturhistorie og studiet af tekst, hvor copyrighten er udløbet. Ved at studere data om læseradfærd kan man dog omgå vanskeligheder med ophavsret, selvom det selvfølgelig kræver, at man samarbejder med dataudbydere, private aktører eller offentlige institutioner, der ligger inde med data.

I dette studie undersøger jeg et datasæt, der består af samtlige udlån på eReolen i årene 2022-23.⁸ Det bliver til lidt over 17 millioner datapunkter, der hver især registrerer et udlåns bogtitel, forfatter, isbn, tidspunkt, bibliotek, kommune, genre m.m. eReolen er en unik service indenfor biblioteksverdenen, da den som en af de eneste platforme i verden samler hele nationens digitale udlån i en app.⁹ eReolens popularitet er stigende, og platformen fik bl.a. en del nye brugere under coronaepidemien, da fysiske biblioteker lukkede ned. Efter samfundet genåbnede, har eReolen formået at udvide sin brugerskare yderligere og havde i 2023 772.000 unikke brugere eller cirka 1/8 af den danske befolkning. De fleste brugere på eReolen låner få bøger, men der findes også superbrugere, som låner flere hundrede bøger årligt. Cirka 2/3 af alle udlån, der foretages på eReolen, er lydbøger.

Artiklens analyse arbejder med et massivt datasæt, men zoomer ind på en håndfuld bøger, som kan betegnes som klasselitteratur: alle skrevet af forfattere med baggrund i arbejderklassen, som søger at skildre disse miljøer i litterær form. Bøgerne, der analyseres, er blandt de mest læste i Danmark, og nogle har endda toppet bestsellerlisterne de seneste år. Figur 1 viser de mest udlånte voksenbøger på eReolen i 2022 og 2023.¹⁰ Som man kan se, var Thomas Korsgaards *Hvis der skulle komme et menneske forbi* den mest udlånte bog blandt voksenbøger på eReolen i 2022, og Glenn Bechs *Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet* var nummer 2 i 2023, hvor Korsgaard stadig lå nummer 4.

⁸ En af artiklens underliggende antagelser er, at udlån på eReolen er en god målestok for populariteten af litteraturen i bred forstand, idet eReolen er populær i hele landet og udlån på platformen er umiddelbart tilgængelige og fx ikke begrænser sig til antallet af indkøbte eksemplarer.

⁹ I andre lande har hvert regionsbibliotek ofte deres egen app og systemer til at registrere udlån. Disse elektroniske ressourcer er desuden sjældent lige så populære som eReolen.

¹⁰ Fravalget af børnebøger er lavet for at undgå, at data bliver unødigt skævvredet. eReolen er en populær app til at streame lydbøger for børn og fx godnathistorier og må derfor forventes at have en unaturlig høj forekomst af børnebøger sammenlignet med andre dele af lydbogsmarkedet.

	Top 10 over mest udlånte voksenbøger på eReolen 2022	Top 10 over mest udlånte voksenbøger på eReolen 2023
1	<i>Hvis der skulle komme et menneske forbi</i>	<i>Annas sang</i>
2	<i>Hvor flodkrebsene synger</i>	<i>Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet</i>
3	<i>Forbandede kærlighed</i>	<i>Dit selvhelbredende sind</i>
4	<i>En dag vil vi grine af det</i>	<i>Hvis der skulle komme et menneske forbi</i>
5	<i>Det ender med os</i>	<i>Meter i sekundet</i>
6	<i>Den sidste boghandel i London</i>	<i>OXEN – De hængte hunde</i>
7	<i>En sommer på Malta</i>	<i>Vi havde en fest på arbejdet, men så kom Preben ...</i>
8	<i>Kvinderne fra Thy</i>	<i>Den tavse enke</i>
9	<i>Mysteriet i Genbrugsen</i>	<i>Kunsten at være fucking ligeglad</i>
10	<i>Afsporet</i>	<i>Vølvens vej - Snebild</i>

Figur 1. Top 10-lister over de mest udlånte voksenbøger på eReolen 2022 og 2023. Underliggende data leveret af bibliotekerne.

Det er bemærkelsesværdigt, at forfattere til socialrealistiske og ofte politisk engagerede bøger er så populære i den brede befolkning. Som forsker blev jeg overrasket over at se disse bøger ligge helt i toppen af eReolens udlånslistes, ja faktisk modsiger disse tal tidligere forskning indenfor digital litteratur, som har hævdet, at bogplatforme – som fx eReolen, Saxo Premium eller Mofibo – primært bruges til at forbruge genrelitteratur. Digital læsning på eReolen er tydeligvis ikke udelukkende en aktivitet, der tilgodeser genrelitteratur (krimier, romance, fantasy osv.). eReolen er i stigende grad en platform, der medierer litteraturen generelt.

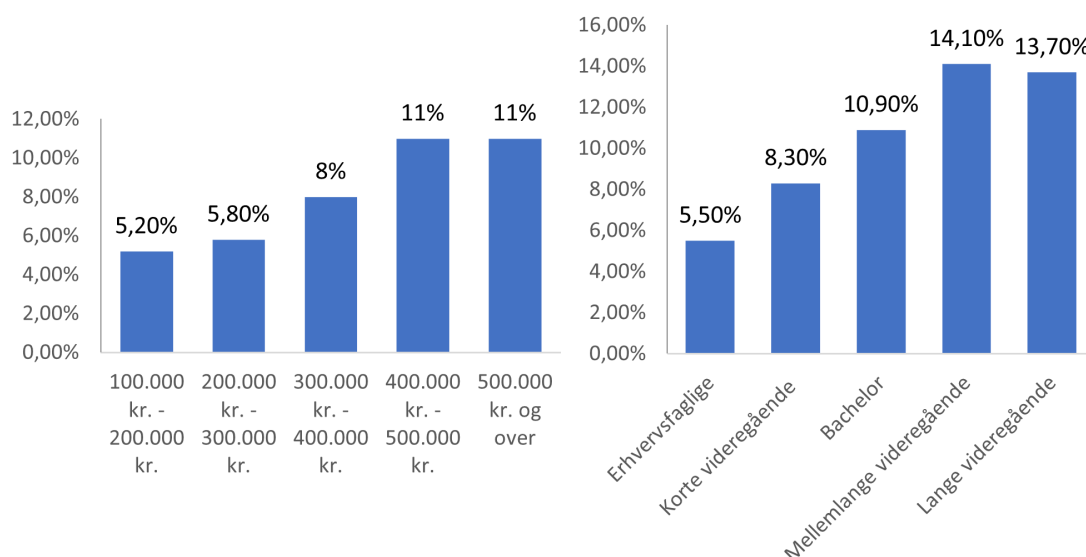
Før jeg zoomer ind på klasselitteratur, er det på sin plads med et par bemærkninger om, hvem der generelt læser litteratur i Danmark. Studier har vist, at der findes en tæt korrelation mellem læsning og social klasse (Bourdieu, 1984; Bennett et al., 2009; Savage, 2015). Jo højere uddannelse eller indkomst du har, jo større er chancen for, at du læser eller deltager i litterære aktiviteter. Det gælder også for litterære aktiviteter med lave barrierer for deltagelse som fx udlån på folkebibliotekerne, som jo er gratis.¹¹ Forskning viser næsten entydigt, at læsning af litteratur stiger i takt med sociale og økonomiske ressourcer. Indenfor sociologien har begrebet om ”den læsende klasse” været et vigtigt begreb til at udpege dem, som har adgang til den kulturelle kapital, litteratur tilbyder. Wendy Griswold, som opfandt

¹¹ Danske sociologer har for nylig lavet regressionsanalyser af danske bibliotekslån i forhold til uddannelse, indkomst og formue og fandt korrelation mellem alle tre kategorier og antal udlån på bibliotekerne (se Blaabæk et al., 2023).

begrebet i de tidlige 00'ere, skelnede dog ikke mellem faglitteratur, skønlitteratur og forskellige litterære genrer, og hun baserede sine studier på spørgeskemaundersøgelser, som har en række metodiske problemer forbundet med sig. Desuden er ideen om den læsende klasse ikke blevet testet i den digitale tidsalder, hvor vi for første gang (måske nogensinde) har mulighed for at studere bogdata mere granulært.

Analyse 1: Udlånstal

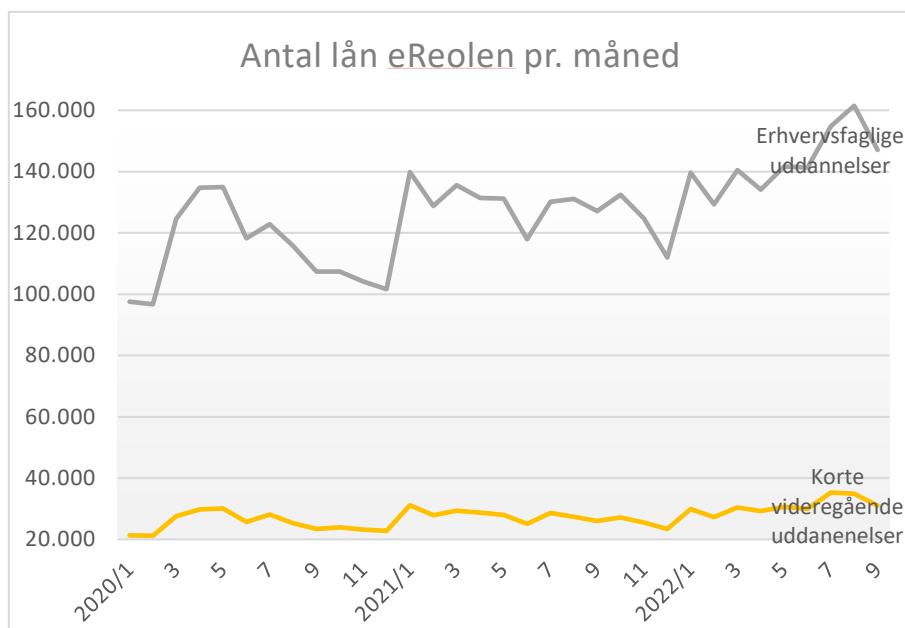
Kigger man på data fra eReolen, ser man en tydelig social ubalance i, hvem der låner, og hvor mange årlige udlån de har – også selvom adgangen er gratis og appen kan bruges af alle med et dansk personnummer. Figur 2 viser procentandelen af lånere på eReolen baseret på indkomst og uddannelsesniveau.

Figur 2. Andel af befolkningen, der er brugere af eReolen, første halvår 2022. Underliggende data leveret af bibliotekerne.

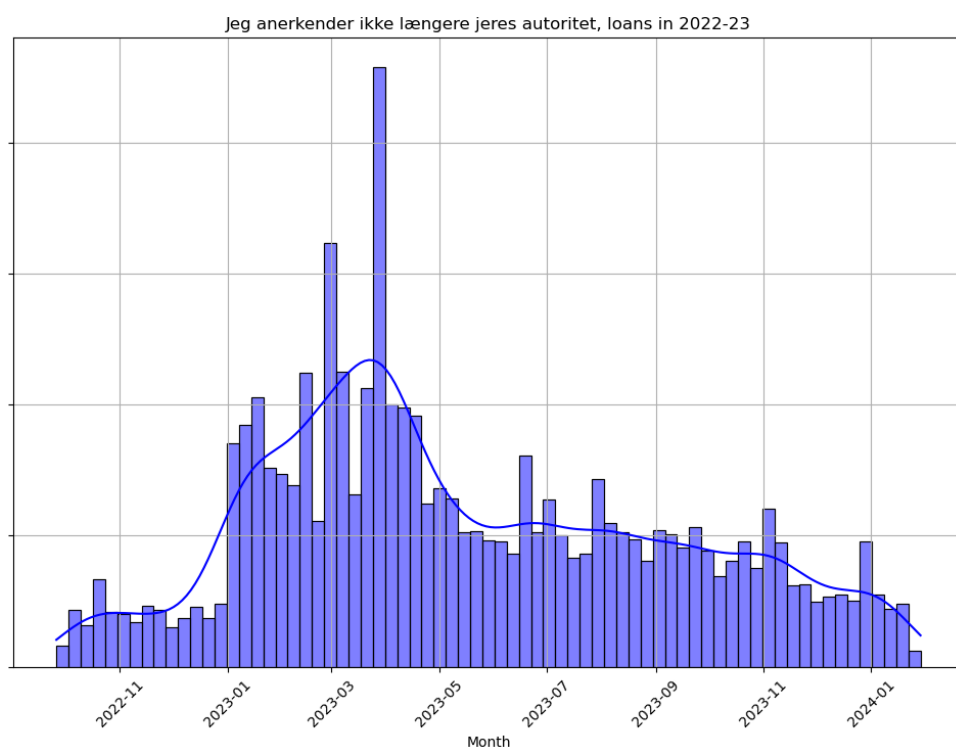
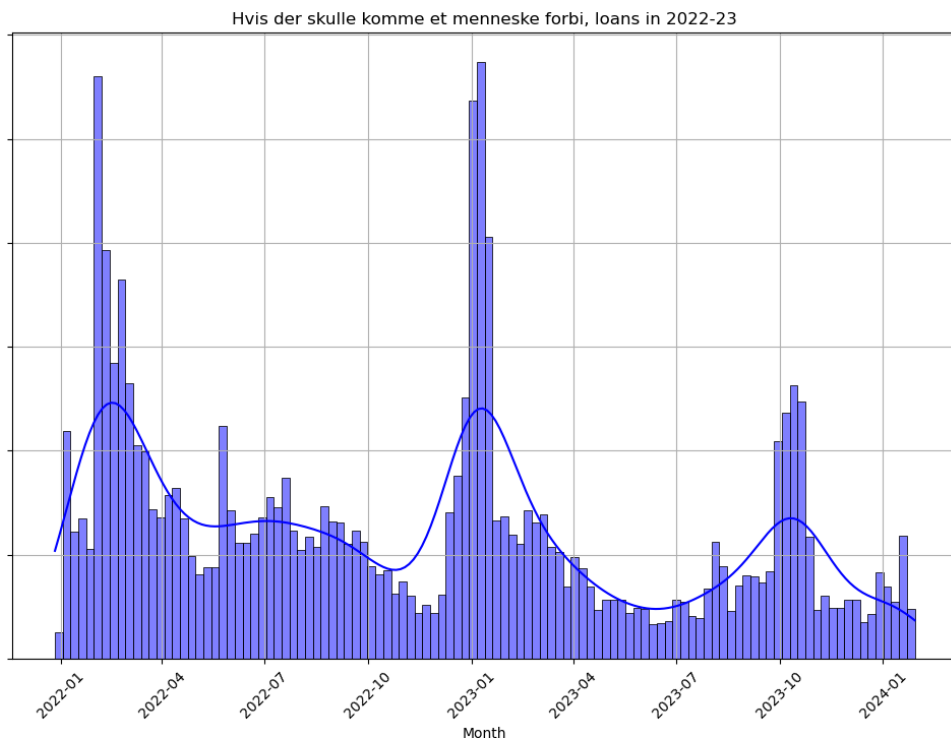
Der er tale om relativt store forskelle i andelen af brugere af appen. De sociale uligheder, der præger det analoge litterære felt, lader altså også til at påvirke det digitale litterære felt, som eReolen befinder sig i (Murray, 2018).

På den mere positive side er der et stigende forbrug af litteratur på eReolen blandt ufaglærte og faglærte som vist på figur 3. Særligt lydbogen oplever en stigning i popularitet og udgør en voksende andel af eReolens samlede udlån. eReolens app er altså i færd med at vinde indpas bredt i befolkningen og har med sin gratis indholdsflade unægteligt stort potentiale for at inkludere flere grupper i det læsende fællesskab.

Figur 3. Graf over antal udlån blandt erhvervsfaglige og folk med korte videregående uddannelser. Underliggende data leveret af bibliotekerne.

I det følgende vil jeg fokusere på data for klasselitteratur ved først at se på hvornår klasselitteraturen har opnået særlig popularitet, for at nærme mig en forståelse af, hvem den kan siges at appellere til. Figur 4 viser to histogrammer over udlån i 2022 og 2023 af henholdsvis Thomas Korsgaards *Hvis der skulle komme et menneske forbi* og Glenn Bechs *Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet*. Histogrammerne tæller antal udlån i et tidsinterval (en uge) og visualiserer værdierne som søjler. De to bøger, som her visualiseres, var som sagt blandt de mest populære i perioden, og deres popularitet var, som man kan se, affødt af en række mediebegivenheder, der kan aflæses mere eller mindre direkte i udlånstallene.

Figur 4. Histogrammer der viser antal udlån per uge på eReolen for Hvis der skulle komme et menneske forbi og Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet. Den ubrudte streg er et kernel density-estimat, som modellerer sandsynlighedsfordelingen over tid.

Umiddelbart er de to grafer bemærkelsesværdige, da de viser flere pludselige stigninger i antal udlån. Ser man på grafen for *Hvis der skulle komme et menneske forbi*, er der tre voldsomme udsving. Første pludselige stigning finder sted i februar 2022, anden falder i januar 2023 og tredje falder i oktober 2023. Årsagerne til disse udsving er naturligvis umulige at afgøre med sikkerhed ud fra data, men kræver en grad af fortolkning. Første udsving fandt sted omkring det tidspunkt, hvor Korsgaard vandt De Gyldne Laurbær, som er branchens litteraturpris og udvælges af landets boghandlere, for sin tredje bog i Tue-trilogien (hvor *Hvis der skulle komme et menneske forbi* er forløberen). Trilogien fik altså en stor del opmærksomhed blandt branchefolk og i medierne i februar 2023, som kan læses direkte på grafen, og som synes at bekræfte litteratursociologisk forskning i betydningen af litterære priser (se English, 2005). Under anden stigning i januar 2023 var Korsgaards bog igen i medierne, denne gang fordi den fysiske bog stod i baggrunden, da statsministeren holdt sin nytårstale. Sidste voldsomme udsving fandt sted i efteråret 2023, da en del af bogtrilogien blev dramatiseret på Det Kongelige Teater, og opsætningen og omtalen må formodes at have skabt et nyt kuld af nysgerrige læsere. Man kan altså argumentere for, at bogens stigning i popularitet i perioden formentlig skyldtes disse tre begivenheder: De Gyldne Laurbær, statsministerens nytårstale og dramatiseringen på Det Kongelige Teater.

Ser man på grafen for udlån af *Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet*, må man først have for øje, at Glenn Bech generelt var den mest omtalte danske forfatter i dagbladene i 2023. Kurven for *Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet* er derfor også mere konstant end *Hvis der skulle komme et menneske forbi*, bl.a. fordi Bech fastholdt en konstant medieopmærksomhed gennem det meste af året. Efter han holdt Deadlines nytårstale og var i P1's Genstart i januar 2023, var opmærksomheden blandt journalister stor, og den mediemæssige "hype" omkring Bech kulminerede i foråret med flere features og tildelingen af Politikens Litteraturpris 7. marts. Det er da også i kølvandet på tildelingen af Politikens Litteraturpris, at udlån af *Jeg anerkender ikke længere jeres autoritet* på eReolen når sit højdepunkt, som man ser på grafen.

Overordnet kan man sige om de to bøger, at de følger en klar opskrift for succes, hvor medieomtale og pressens cirkulation af forfatters navne sætter sig næsten øjeblikkeligt i udlånstal på eReolen. Derfra falder udlånene i et mere eller mindre adstadigt tempo. Korsgaards falder hurtigere og brattere end Bechs, hvilket som nævnt kan hænge sammen med, at Bech var genstand for varig medieinteresse i store dele af 2023. Læserne synes altså

at være meget påvirkede af den offentlige omtale og opinion. Det er selvfølgelig svært med sikkerhed at fastslå nogle sociale kendetegn for disse læsere ud fra data for antal udlån. Men man kan udlede, at lån af disse bøger er blevet styrket af medieopmærksomhed, og at bøgerne dermed bl.a. har appelleret til det avislæsende segment, som følger med i kulturelle tendenser og modefænomener.

Analyse 2: Kommunal bopæl

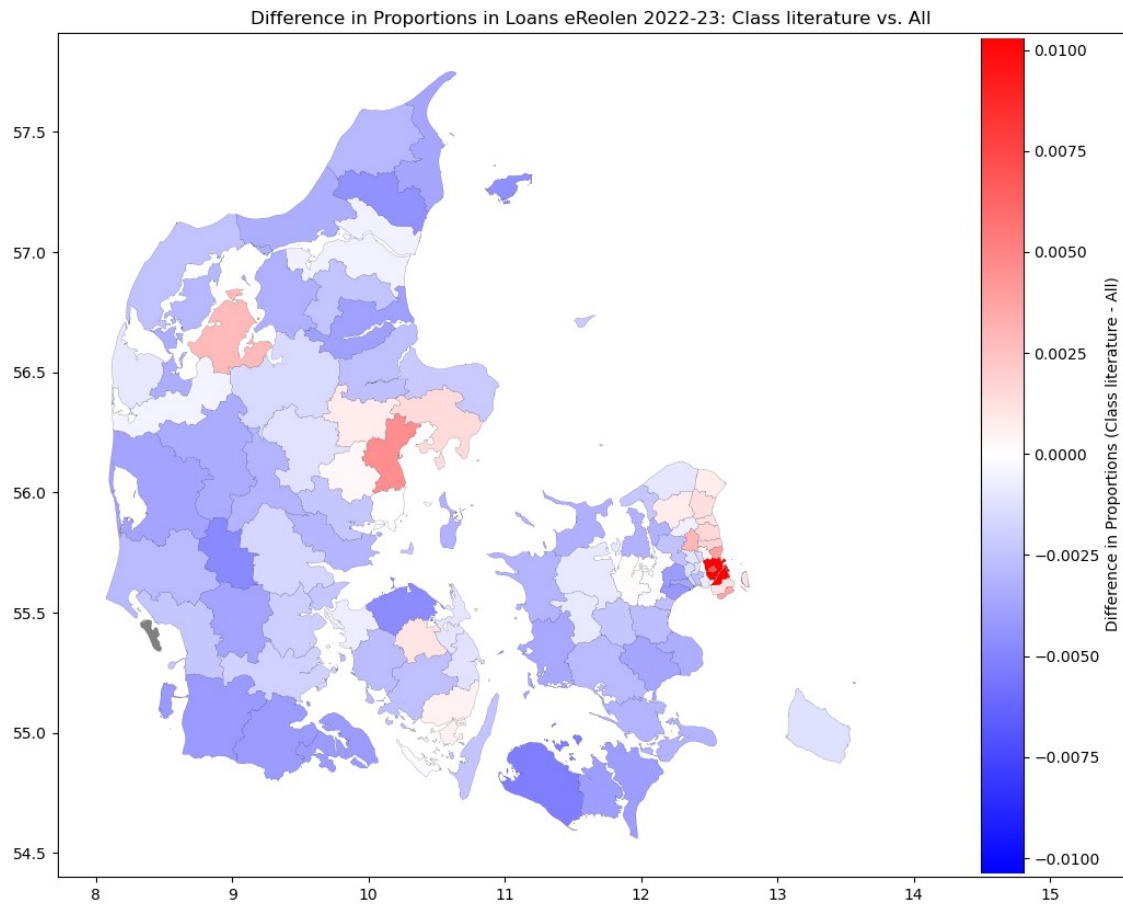
For yderligere at nærme sig spørgsmålet om klasselitteraturens sociale udbredelse kan man se på læsernes kommunale bopæl. I Danmark er der stor (og stigende) ulighed blandt kommuner, hvor fattige kommuner ofte befinder sig i randområderne, imens de velstående placerer sig omkring de store byer og på Nordsjælland. Summen af læsernes kommunale bopæl indikerer altså, hvor populær en bog er i en given kommune, hvilket kan sammenlignes fra kommune til kommune.

For at undersøge læsning på kommunalt niveau udvalgte jeg en gruppe forfattere, der kan betragtes som repræsentanter for klasselitteratur: Thomas Korsgaard, Glenn Bech, Morten Pape, Édouard Louis, Douglas Stuart og Annie Ernaux. Disse blev valgt, da de havde en vis international spredning samt omfattede populære forfattere som Thomas Korsgaard og mere nicheagtige forfattere som Édouard Louis. Dernæst udregnede jeg den proportionale andel af udlån af disse forfattere for hver kommune. Der er som bekendt 98 kommuner i Danmark med hver sin biblioteksfilial. Logger man på eReolen, skal man logges ind via sit lokale bibliotek og lånernummer. I datasættet er der derfor en kolonne med kommunenavn for hvert udlån, og antallet af disse udlån kan sammenlignes computationelt. Det er klart, at en direkte sammenligning af lån vil resultere i en stor skævvridning, da Københavns Biblioteker, som er det klart største biblioteksvæsen i landet, selvfølgelig vil komme ud i statistikken. En mere retvisende model er at sammenligne kommunens lån af klasselitteratur med kommunens totale antal lån. Dermed opnås et estimat for, hvor populær denne type litteratur er relativt med anden litteratur i kommunen. Denne proportionale værdi kan trækkes fra den proportionale værdi for hele landet for at få tal for, hvor en kommune ligger i forhold til det gennemsnitlige niveau på landsplan. Som matematisk formel ser udregningen sådan ud:

$$\text{Forskel i andel} = \frac{\text{Lån af klasselitteratur i kommune}}{\text{Totale antal lån i kommune}} - \frac{\text{Lån af klasselitteratur i hele landet}}{\text{Totale antal lån i hele landet}}$$

Bruger man denne metode på klasselitteratur på eReolen, får man en række værdier, der placerer sig omkring 0, hvor kommuner der har en negativ værdi, ligger under landsgennemsnittet, mens kommuner med en positiv værdi ligger over.¹² Disse værdier er svære at overskue i sig selv, men visualiserer man dem på et kort, begynder der at tegne sig et mønster (se figur 5).

¹² Værdierne er: Aabenraa: -0.004056964266162456, Aalborg: -0.0005241450685048096, Albertslund: -0.001379685263642079, Allerød: -0.0006289597658258456, Assens: -0.0027382034061085433, Ballerup: -0.0010519122887464975, Billund: -0.004806281096863053, Bornholm: -0.0012684160727858673, Brøndby: -0.002585411089291419, Brønderslev-Dronninglund: -0.004453388497349176, Dragør: 0.003611724733308022, Egedal: -0.002481176532992962, Esbjerg: -0.002330494869559773, Faaborg-Midtfyn: -0.0025679777066481262, Favrskov: 0.0007970746824068429, Faxe: -0.003642641581419562, Fredensborg: 0.0012311729218124103, Fredericia: -0.0022890239154595583, Frederiksberg: 0.007052859857766514, Frederikshavn: -0.003628354996816445, Frederikssund: -0.003137481638372617, Furesø: 0.0028844155923130176, Gentofte: 0.0037934293004053196, Gladsaxe: 0.0004876800619549697, Glostrup: -0.0012409040906162794, Greve: -0.004170867183776122, Gribskov: -0.0010103553666248582, Guldborgsund: -0.003957015094673162, Haderslev: -0.0018124611295104861, Halsnæs: -0.0023524439541264576, Hedensted: -0.0029369345071464355, Helsingør: 0.0006570442098934315, Herlev: -0.0015191149425842912, Herning: -0.0033854751257928186, Hillerød: 0.0007916384270076991, Hjørring: -0.002862051505693076, Holbæk: -0.0009315680488258381, Holstebro: -0.0004537114635981311, Horsens: -0.002318060046561531, Hvidovre: -0.0008056825533472416, Høje-Taastrup: -0.0040406815092847775, Hørsholm: 0.0010782006534895312, Ikast-Brandø: -0.00305221034815323, Ishøj: -0.0036165766165345116, Jammerbugt: -0.003287251684033393, Kalundborg: -0.003048912260456095, Kerteminde: -0.001037119175962246, Kolding: -0.001985219686002066, København: 0.010441866215537271, Køge: -0.0026795155654366354, Langeland: -0.0024237878659050032, Lejre: 0.00015230203611758635, Lemvig: -0.0009383614024629262, Lolland: -0.005165115065137509, Lyngby-Taarbæk: 0.0017034895226480228, Læsø: -0.004558915492000576, Mariagerfjord: -0.0038531955270515216, Middelfart: -0.0007108863977600844, Morsø: -0.002916165339225154, Norddjurs: -0.0021399304665378387, Nordfyns: -0.004681793842338024, Nyborg: -0.001179883635362181, Næstved: -0.0028377653718734738, Odder: -2.9729807687058768e-05, Odense: 0.0010265761900961675, Odsherred: -0.0032432982064029966, Randers: -0.002542778905772052, Rebild: -0.0024030741933492783, Ringkøbing-Skjern: -0.0037154038064032245, Ringsted: -0.0023564449875226106, Roskilde: -0.00016133515489040288, Rudersdal: 0.0015555785508991823, Rødovre: 3.716447140926678e-05, Samsø: -0.0031049811835028567, Silkeborg: -0.0011783987891593548, Skanderborg: 0.00028278545732127874, Skive: 0.0027847121120524038, Slagelse: -0.0035721692262164276, Solrød: -0.0025410847819532, Sorø: -0.0008912593451763859, Stevn: -0.0032779747762926807, Struer: -0.0032853172685284922, Svendborg: 0.0005438877902139132, Syddjurs: 0.001405491243559388, Sønderborg: -0.00404996229545137, Thisted: -0.002494549070677884, Tårnby: 0.0010776632252148238, Tønder: -0.004087817075598116, Vallensbæk: -0.0014387982427562177, Varde: -0.002819368078676554, Vejen: -0.0036738136180710246, Vejle: -0.001686261705304429, Vesthimmerland: -0.0032040913391945458, Viborg: -0.0015079742774794253, Vordingborg: -0.003059987708990227, Århus: 0.004640037157701452, Årø: -0.0001238216009507593.

Figur 5. Koropletkort over andel af lån af klasselitteratur i forhold til landsgennemsnittet.

Figur 5 er et såkaldt koropletkort, som ofte bruges i statistik til at visualisere geografiske eller demografiske forskelle. Jeg har valgt en bipolar farveprogression fra blå til rød, hvor blå repræsenterer kommuner, som låner en lav andel klasselitteratur sammenlignet med kommunens totale antal udlån på eReolen, imens røde kommuner repræsenterer en høj andel klasselitteratur. Rød viser altså, at en kommune låner meget klasselitteratur, i forhold til, hvad den ellers låner, blå, at den låner lidt, og hvid, at den låner et gennemsnitligt niveau.

Som man ser på kortet, er de røde felter centreret omkring store danske byer som Aarhus, Odense og særligt København. København er tydeligvis det område i landet, hvor klasselitteratur er mest populær i forhold til anden litteratur – og dét, selvom klasselitteratur netop profilerer sig på at beskæftige sig med skæbner fra landets udkantsområder. Udkants-

kommunerne har generelt en blå farve med Skive kommune som enlig outlier.¹³ Odense, Svendborg, kommunerne omkring Aarhus og Nordsjælland er godt med. Ellers er resten af landet mestendels blå.

Faktisk er nogle af de fattigste kommuner som fx Lolland, Tønder, Brønderslev, Nordfyn og Nordvestsjælland også mest blå på kortet. Igen, den blå farve viser ikke at beboerne i fattige kommuner i gennemsnit læser mindre litteratur end på landsplan – det gør de måske også, men det er ikke det, som kortet viser. Kortet viser, at de læser mindre klasselitteratur. Man kan altså konkludere, at disse bøger, som er delvist målrettet Udkantsdanmark og fortæller historier fra selvsamme områder, ikke synes at have den store tiltrækning på de mennesker, der bor der. Faktisk er det omvendt: I Danmarks rigeste regioner og bycentre hitter disse bøger mest.

Diskussion

Sammenligner man denne artikels analyse med nyere forskning i den geografiske fordeling af sociale klasser i Danmark, bemærker man en klar diskrepans. Et af de væsentligste bidrag til at forstå den demografiske fordeling på landsplan har været Lars Olsen og kollegers *Rige børn leger bedst* (2021), som baseret på indkomst og uddannelsesstatistik argumenterer for, at den regionale ulighed i Danmark er stigende med udkantskommunerne som de store tabere. Områderne omkring Storaarhus og Storkøbenhavn bliver rigere, imens store dele af landområderne bliver fattigere. Populært sagt klumper klasserne sig sammen, hvor de uuddannede med lav indkomst tvinges til udkantskommunerne, mens de højtuddannede centrerer sig omkring byerne.

Der er måske en tilsvarende udvikling på færde i læsningen af klasselitteratur men med omvendt fortegn. Læsning af klasselitteratur centrerer sig om byerne, imens udkantskommunerne læser relativt mindre klasselitteratur. På denne måde fortæller analysen måske en historie om en slags voyeurisme i det kulturelle forbrug af klassefortællinger. Det er de rigeste områder, der primært består af overklassen, den højere middelklasse og middelklassen, som er særligt tiltrukket af disse fortællinger om at vokse op i marginaliserede og underprivilegerede områder.

¹³ Dette skyldes formentlig, at Thomas Korsgaards Tue-trilogi udspiller sig i Skive kommune og altså må forventes at have en tiltrækningskraft på beboerne i lokalområdet. I statistiske studier er det standard at forvente visse outliers, som man kan forholde sig til på forskellige måder. I forhold til denne analyse er det faktisk bemærkelsesværdigt, at Skive kommune er den eneste tydelige outlier blandt de 98 kommuner, der figurerer i studiet. Resultatet tyder altså på at være statistisk signifikant, selvom jeg ikke har udregnet p-værdien.

Populariteten af klasselitteratur er iøjnefaldende, og jeg tror ikke, vi har set bøger, der eksplicit handler om danske klasseforskelle og social ulighed, toppe bestsellerlisten flere år i træk. Samtidig raser debatten om, hvad denne klasselitteratur er udtryk for som kulturelt og socialt fænomen (Dressler-Bredsdorff & Routhier, 2023). Ud fra artiklens analyser kunne man fristes til at hævde, at klasselitteratur i udpræget grad bruges som en slags klasseturisme, hvor socialt velstående grupper udforsker miljøer, som de ellers sjældent kommer i kontakt med. Men det vil efter mine begreber være et *stretch*, og det er under alle omstændigheder ikke bevisbart ud fra data. Ofte har anklager om klasseturisme eller ”poverty porn” desuden en tendens til at undervurdere litterære værkers kraft som mangefacetterede kunstværker, der udfordrer læserens forudindtagne holdninger på forskellig vis. Samlet set er klasselitteraturens popularitet dog bemærkelsesværdig og vidner måske om en stigende appetit på at opleve andre klasseerfaringer end ens egen. I takt med at Danmark har opdelt sig mere og mere efter klassevilkår er efterspørgslen efter klasselitteratur også steget.¹⁴ Måske fordi vi savner hinandens selskab, eller fordi vi er nysgerrige på andres perspektiver.

En del af dette studie har også været et forsøg på at vise, hvad man kan bruge data til i studiet af samtidslitteratur. En stor del af angrebene på humaniora kommer i dag fra folk, som mener, at humanister ikke producerer falsificerbar viden, men blot fortolker eller beskæftiger sig med fiktion. Med datadrevne studier kan vi bedre stå imod disse angreb i stedet for at overlade feltet til statistikere eller data-scientists, som måske forstår de tekniske værktøjer men sjældent det humanistiske vidensområde. Analysen af klasselitteratur og regionale læserskel er naturligvis blot en brøkdel af anvendelsesmulighederne for store kulturelle datasæt som eReolens. Andre kunne fx være at kigge på udlån af specifikke bøger eller forfattere, lydbøger vs. e-bøger, klassikere eller forskelle i udlån af gammel vs. ny litteratur, studier af køn og genrer, børnebøger og aldersforskelle i læsning, superbrugere og forskellige brugertyper, netværksanalyse (af forfattere, bøger, lånere og/eller genrer) og meget mere. Det har tidligere været forbeholdt private selskaber og deres datateams, at lave den type analyse, jeg i denne artikel har forsøgt mig med. Private selskaber har en interesse i at holde data og viden udenfor deres konkurrenters søgelys og skaber derfor sjældent brugbar viden for samfundet som helhed. Med store kulturelle datasæt følger en række muligheder for humanister, som det vil være en skam, hvis vi ikke griber ud efter.

¹⁴ Det er en udvikling, man kender fra andre perioder, hvor fx fattigdomsdokumentarer hittede blandt et læsende borgerskab (se fx Aarhus, kommende).

Referencer

- Aarhus, M.G. (2021). Anxiety in the precariat: The affects of class in James Kelman's fiction. I E.J. Hogg & P. Simonsen (red.), *Precarity in contemporary literature and culture* (s. 42-55). Bloomsbury Academic.
- Aarhus, M.G. (kommende). *The idle feel: Unemployment in British and American literature since 1930*.
- Bennett, T., Savage, M., Silva, E.B., Warde, A., Gayo-Cal, M., & Wright, D. (2009). *Culture, class, distinction*. Routledge.
- Berglund, K. (2024). *Reading audio readers: Book consumption in the streaming age*. Bloomsbury Publishing.
- Blaabæk, E.H., Friedman, S., Jaeger, M.M., & Reeves, A. (2023). Are cultural tastes always socially stratified? Evidence from library borrowing for the entire population of Denmark. *SocArXiv Papers*. <https://doi.org/10.31235/osf.io/ar2xc>
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.
- Dressler-Bredsdorff, M., & Routhier, D. (2023, 3. februar). Uhellige alliancer. *Information*, sekt. 3. Id: e96297d1.
- English, J.F. (2005). *The economy of prestige: Prizes, awards, and the circulation of cultural value*. Harvard University Press.
- Escarpit, R. (1991). Methods in reading research. I P. Kaegbein, P. Vodosek & P. Zahn (red.), *Studies on research in reading and libraries: Approaches and results from several countries* (s. 1-16). De Gruyter Saur.
- Griswold, W., McDonnell, T., & Wright, N. (2005). Reading and the reading class in the twenty-first century. *Annual Review of Sociology*, 31, 127-141. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.31.041304.122312>
- Haarder, J.H., Simonsen, P., & Schwartz, C. (2018). Hvem kan tale for prekariatet – og hvorfra? In the Ghetto med Kristian Bang Foss, Morten Pape, Yahya Hassan, Karina Pedersen og prinsesserne fra blokken. *Edda*, 105(3), 185-202.
- Kaarsholm, L.F. (2023, 10. marts). Er der nogen der har set arbejderklassen? Jeg syntes jeg havde den lige før. *Politiken*. e9771101.
- Miall, D.S. (2006). Empirical approaches to studying literary readers: The state of the discipline. *Book History*, 9(1), 291-311.
- Murray, S. (2018). *The digital literary sphere: reading, writing, and selling books in the internet era*. Johns Hopkins University Press.

- Olsen, L., Caspersen, S., Andersen, J.G., Andersen, L., & Ploug, N. (2021). *Rige børn leger bedst: Et portræt af det danske klassesamfund*. Gyldendal.
- Price, L. (2004). Reading: The state of the discipline. *Book history*, 7(1), 303-320.
- Radway, J. (2008). What's the Matter with Reception Study? I Ph. Goldstein & J.L. Machor (red.), *New directions in American reception study* (s. 327-352). <https://doi.org/10.1093/oso/9780195320879.001.0001>
- Rugholm, B. (2023, 12. juni). Édouard Louis på scenen. *Litteratursiden*. <https://litteratursiden.dk/artikler/forvandlingens-potentiale-edouard-louis-paa-aarhus-teater>
- Savage, M. (2015). *Social class in the 21st century*. Penguin, UK.
- Simonsen, P., & Aarhus, M.G. (2021). Theater of the precariat: Staging precarity in Alexander Zeldin's *Love*. *Contemporary Literature*, 61(3), 335-361.
- Sinykin, D. (2023). *Big fiction: How conglomeration changed the publishing industry and American literature*. Columbia University Press.
- So, R.J. (2021). *Redlining culture: A data history of racial inequality and postwar fiction*. Columbia University Press.
- Walsh, M. (2022, 10. april). Where is all the book data? *Public Books*. <https://www.publicbooks.org/where-is-all-the-book-data/>